

DOI: <https://doi.org/10.54929/monograph-06-2024-02-04>

Kateryna Andriushchenko

Doctor of Economy, Professor,
Professor at the Department of Business Economics and Entrepreneurship,
Vadym Hetman Kyiv National Economic University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6274-5310

Anastasiia Liezina

Ph.D., Associate Professor
at the Department of Business Economics and Entrepreneurship,
Vadym Hetman Kyiv National Economic University
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0516-6598

CHAPTER 2.4. METHODOLOGICAL ASPECTS OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE ELECTRIC POWER ENTERPRISE

The chapter presents an analysis of the latest research in the direction of the methodological foundations of ensuring the economic security of the enterprise. At the moment, the power supply industry is very relevant from the point of view of the proper functioning and maintenance of critical infrastructure objects, therefore this scientific study analyzed and highlighted the latest developments in methods, means and mechanisms for their use in order to track and ensure the economic security of the economic entity. Initial attention is paid to the issue of monitoring information content for the purpose of its identification and use in determining the level of economic security. The authors presented this in the form of a scheme and formulated in detail the criteria for selecting indicators for determining the economic security of the enterprise. It was determined that when choosing indicators, it is necessary to properly observe the following circumstances: in addition to choosing an indicator of economic security, it is necessary to assess its level; the result of the application of the selected criteria should be a quantitative assessment based on indicators that can be used during the economic analysis of the activity of the electric power company. Further, the article reveals the content, advantages and disadvantages of using such methods as indicative, resource-functional, institutional, economic-legal and synergistic approaches. The features of each of the above-mentioned approaches are highlighted and analyzed, which prompted the author to suggest highlighting the strongest aspects of each of them for regulating and ensuring the economic security of the electric power company. As part of the study, the authors proposed in a schematic form the features of each of the approaches, which allows you to visualize their advantages and disadvantages, especially for the energy supply industry. As a result, a system-institutional approach is proposed, which includes methods of legal, economic and social assessment of the factors of economic activity formation, its structuring and functioning mechanisms. According to this approach, the economic security of an electric power enterprise is a state when the most efficient use of the enterprise's resources leads to ensuring stable functioning in conditions of adverse environmental influences.

Андрющенко К. А.

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-6274-5310

Лєзіна А. В.

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-0516-6598

РОЗДІЛ 2.4. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У розділі представлено аналіз останніх досліджень у напрямку методичних основ забезпечення економічної безпеки підприємства. На даний момент галузь електропостачання є дуже актуальною з точки зору належного функціонування та обслуговування об'єктів критичної інфраструктури, тому в даному науковому дослідженні проаналізовано та висвітлено останні розробки методів, засобів та механізмів їх використання з метою відстеження та забезпечення економічна безпека суб'єкту господарювання. Початкову увагу приділено питанню моніторингу інформаційного наповнення з метою його ідентифікації та використання при визначенні рівня економічної безпеки. Авторами представлено це у вигляді схеми та детально сформулювало критерії вибору показників для визначення економічної безпеки підприємства. Визначено, що при виборі індикаторів необхідно належним чином дотримуватись таких обставин: окрім вибору індикатора економічної безпеки варто оцінити її рівень; результатом застосування обраних критеріїв має бути кількісна оцінка на основі показників, які можуть бути використані під час економічного аналізу діяльності підприємства електроенергетики. Далі в статті розкрито зміст, переваги та недоліки використання таких методів, як індикативний, ресурсно-функціональний, інституційний, економіко-правовий та синергетичний підходи. Висвітлено та проаналізовано особливості кожного із зазначених вище підходів, що спонукало автора запропонувати виділити найсильніші сторони кожного з них для регулювання та забезпечення економічної безпеки підприємства електроенергетики. У рамках дослідження авторами запропоновано в схематичній формі особливості кожного з підходів, що дозволяє візуалізувати їх переваги та недоліки, особливо для енергопостачальної галузі. У результаті запропоновано системно-інституційний підхід, який включає методи правової, економічної та соціальної оцінки факторів формування господарської діяльності, її структурування та механізми функціонування. Відповідно до цього підходу, економічна безпека підприємства електроенергетики – це стан, коли найбільш ефективне використання ресурсів підприємства призводить до забезпечення стабільного функціонування в умовах несприятливих впливів зовнішнього середовища.

Вступ

Останні події, які відбуваються в нашій країні – військовий стан, постійні обстріли та знищення об'єктів критичної інфраструктури, посилюють увагу та потребують покращення методичного та методологічного підходів відстеження рівня економічної безпеки електроенергетичних підприємств. Забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах повинно мати у своїй основі документально підтверджені висновки аналізу та різні оцінки потенційних можливостей вітчизняної економіки. До найважливіших можна віднести такі: по-перше, це швидке створення механізмів та інститутів лише на рівні держав, здатних гарантувати економічну безпеку; по-друге, модель перетворення, що здійснює зв'язок зі світовою економікою, яка, поряд з обміном товарами, включає інші форми співробітництва, в тому числі й обмін капіталів, науково-технічне співробітництво, інтеграція виробництва; по-третє, можливість формування української економіки сприймається як допустимість збільшення національного доходу по відношенню до зростання міжнародного обороту ресурсів; в четверте, підвищення продуктивності праці та посилення конкурентоспроможності вітчизняної економіки також має всі шанси розглядатись як фактор збалансованого економічного зростання.

Розвиток та увага до методології економічної безпеки наразі прослідковується серед вітчизняних та закордонних вчених. Їх напрацювання мають широкий спектр досліджень, практичну реалізацію та визначаються сучасними методами впровадження. Насамперед варто відзначити плюралізм в напрямку теми дослідження, а серед великого кола науковців відзначити наступних: Кошельок Г. В., Малікова І. П. [1], Пилипенко Н. М. [2], Фролова Л. В. [3], Довбня С. Б., Гічова Н. Ю. [4], Колісніченко П. Т. [6], Ткаченко Н. П., Гречко А. В. [8] та інші.

2.4.1. Методологія оцінки детермінант економічної безпеки

Методологія оцінки детермінант економічної безпеки ґрунтується на системі критеріїв, тобто характеристиках, на основі яких робиться висновок про стабільність економічної системи [1]. Від системи індикаторів залежить рівень оцінки економічної безпеки енергетичного підприємства.

У зв'язку з вищесказаним при виборі індикаторів повинні бути виконані належним чином наступні обставини:

- крім вибору індикатора економічної безпеки варто оцінити її рівень;
- результатом застосування обраних критеріїв має бути кількісна оцінка на основі показників, які можуть бути використані під час економічного аналізу діяльності енергетичних підприємств.

Проте, незважаючи на широкий діапазон наукових досліджень з цієї проблематики, не розроблено комплексного підходу до формування системи показників для визначення рівня економічної безпеки компаній та галузі в цілому. Розвиток сучасних наробок науковців має не чітко сформовану систему різноманітних методик, за допомогою яких визначається рівень економічної безпеки (табл. 1).

Наукові наробики щодо оцінки економічної безпеки підприємств

Підхід	Представники
Індикативний підхід	Сенчагов В. К., Глазьев С. Г., Ілларіонов А. Н.
Ресурсно-функціональний підхід	Олійников Є. А.
Інституціональний підхід	Папава В., Харуді Н.
Економіко-правовий підхід	Колесніков В. В., Привалов К. В.
Синергічний підхід	Зарбодський В. А., Шликов В. В.
Системно-функціональний підхід	Авторська методика

Джерело: складено автором

Перша методика, що підлягала аналізу в рамках даного дослідження, запропонована В. К. Сенчаговим, отримала назву індикативна. Вона полягає у діагностиці стану суб'єкта економіки згідно з системою показників, що передбачають його специфічні галузеві характерні риси та мають важливе стратегічне значення [1].

Наступна методика полягає у ресурсно-функціональному підході, відповідно до якої критерієм оцінки рівнів економічної безпеки виступають корпоративні ресурси, а також – процедура їх використання [2]. Тим не менш, у зв'язку з цим є труднощі у застосуванні цього підходу. В якості корпоративних ресурсів виступають кошти, гроші, акції, фонди та можливості організації, завдяки яким досягаються цілі підприємства. Сутність даної методики полягає у можливості запобігання небезпеки, несприятливого впливу на економічну захищеність організації за допомогою впровадження корпоративних ресурсів.

Наступний підхід до вибору критерію економічної безпеки та її рівня базується на прибутку, яким організація має можливість вільно розпоряджатися, тобто її чистий прибуток [2].

Однак, спираючись лише на значення прибутку, не можна стверджувати чи знаходиться організація в нестабільній ситуації. З одного боку, наявність чистого прибутку свідчить про позитивні результати діяльності організації та гармонізації її інтересів з інтересами суб'єктів зовнішньої сфери. Тим не менш, з іншого боку, повна величина чистого прибутку компанії ніяк не дає змоги зробити відповідний та чіткий висновок про економічну безпеку. Таким чином, розмір прибутку є лише передумовою висновків про стан економічної безпеки енергетичного підприємства. Отже, в результаті такого підходу порівнюється величина чистого прибутку зі значеннями, досягнутими в попередніх періодах та плановими значеннями. У цьому випадку за даними про прибуток, собівартість продукції та значення капіталу можна запровадити показник рентабельності та вартості капіталу та оцінити ефективність виробничо-господарської діяльності суб'єкта економіки та ступінь його фінансової стійкості.

Третій підхід – інституційний. В. Папава та Н. Харуді [3] у своїх наукових працях розкрили сутність підходу з урахуванням недоліків раніше розроблених наукових концепцій.

В рамках інституційного підходу економічна безпека розглядається як економічна діяльність, регламентована правилами економічної поведінки, в окремих випадках протизаконної, але для її суб'єктів, що визначає систему заборон та загальновизнаних мірок, обмежень та механізмів примусу [3]. Показники економічної діяльності окремих інститутів з ірраціональним неформальним характером відносин, які контролюються загальновизнаними мірками соціальної поведінки, суперечать законодавчо регламентованим правилам.

Четвертий підхід – економіко-правовий. Даний підхід є одним із найбільш актуальних та застосовуваних у ході наукових досліджень різними вченими-економістами. Активними прихильниками підходу є В. В. Колесников, К. В. Привалів [5]. Деструктивна економічна діяльність, що руйнує або порушує нормальні економічні зв'язки, що функціонує поза економіко-правовим простором, є предметом дослідження підходу. Матеріальні збитки від тіньової економіки розраховуються через різні економічні показники.

Таким чином, на основі одержаних результатів розроблено авторський системно-інституціональний підхід, що включає методи правової, економічної та соціальної оцінки факторів формування економічної діяльності, її структуризації, механізмів функціонування.

Підхід до оцінки загроз економічній безпеці базується на тому, що економічна безпека безпосередньо пов'язана з такою групою, як економічна результативність діяльності організації [4].

Відповідно до даного підходу економічна безпека електроенергетичного підприємства є станом, коли найбільш ефективне використання ресурсів компанії веде до забезпечення стабільного функціонування в обставинах несприятливого впливу навколишньої оточення.

Суть цього методу полягає в системі найважливіших показників діяльності підприємства, він представляється у вигляді квадратної матриці, елементами якої є відношення відібраних показників стовпцем матриці до вихідного показника по рядку.

Вихідні параметри по рядку A_j є активними, а по стовпцю B_j – пасивними. Комплекс цільових компонентів $C_{ij} = \{B_j/A_j\}$ є взаємозалежною системою даних діяльності компанії.

Складові елементи матриці, розміщені під основною діагоналлю, представлені характеристиками використання потенціалу фірми. У разі, якщо вони більше одиниці, відбувається збільшення продуктивності використання ресурсів та рентабельності діяльності, і навпаки.

Комплексний моніторинг продуктивності виробничо-господарської діяльності проводиться на основі узагальнюючого показника рівня продуктивності за формулою середніх арифметичних індексів цільових елементів матриці:

$$IO = \frac{2 \sum_i \sum_j I c_{ij}}{n^2 - n} \quad (1)$$

де $I c_{ij}$ – елементи індексної матриці, які розташовані під головною діагоналлю;

n – число вихідних праматерів матриці.

Перевищення значення індексу 1 свідчить про збільшення продуктивності господарську діяльність підприємства. При цьому для визначення узагальнюючого показника ступеня продуктивності діяльності компаній, згідно з вищевказаною формулою, необхідно побудувати динамічну матричну модель, компонентами якої є індекси (темпи зростання) характеристик діяльності електроенергетичного підприємства.

Наведена методика в широкому сенсі визначає економічний стан енергетичного підприємства, що робить її корисною в практиці, а більше вихідних параметрів матриці робить підхід більш надійним і багатограним. З вищесказаного випливає доцільність використання матричного аналізу в оцінці загроз економічної безпеки електроенергетичного підприємства.

Також в рамках нашого дослідження була зосереджена увага щодо стадії розвитку підприємства. В результаті наукових пошуків та обробки масиву інформації встановлено, що як тільки підприємство зі стадії зростання переходить на стадію сталого розвитку, з'являється велика ймовірність виникнення загрози його переходу в стадію спаду та кризи. Ця ймовірність тісно пов'язана з рівнем економічної безпеки та має взаємо-зворотній характер (рівень високий – така ймовірність практично відсутня, низький – така ймовірність висока).

При цьому в економічній літературі відсутні підходи щодо визначення рівня економічної безпеки підприємства енергетичної галузі. У зв'язку з цим є необхідною в розробці даного підходу, який виступить основою формування концепції забезпечення економічної безпеки електроенергетичного підприємства.

Концептуальні положення оцінки рівня економічної безпеки для даних суб'єктів господарювання повинні включати цільову, інформаційну та інструментальну складові, що взаємопов'язані між собою та взаємозалежні. Цільова складова передбачає відображення мети, завдань та принципів визначення рівня економічної безпеки електроенергетичного підприємства, інформаційна – виявлення оціночних характеристик ключових детермінантів, а інструментальна – розробку методології оцінки рівня економічної безпеки підприємства та інструментарію забезпечення його зростання.

Метою визначення рівня економічної безпеки підприємства в рамках концепції, що розробляється, є забезпечення сталого розвитку підприємства в довгостроковій перспективі, всупереч циклічним законам його функціонування. Відповідно, завданнями оцінки рівня економічної безпеки електроенергетичного підприємства мають стати системи виявлення таких умов функціонування, які сприятимуть максимізації прибутку і водночас забезпечать як його зростання, так і виплату дивідендів власникам.

Зазначимо, що підприємство має не лише «створювати захист (безпеку)», а й забезпечувати власний розвиток. Економічний підхід до поняття стійкості розвитку організацій заснований на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, який може бути зроблений за

умови збереження сукупного капіталу, за допомогою якого виробляється цей дохід. Сучасне трактування сталого розвитку, на думку В. Г. Когденко, М. В. Мельник [5], має бути орієнтована на три складові: результативність, економічність та ефективність». Відповідно до цього підходу, діяльність підприємства має бути спланована, організована, мотивована, врахована та проконтрольована.

Щодо внутрішнього контролю, то тут важко говорити і про єдину систему його реалізації, і про єдину модель його регулювання, оскільки його побудова сьогодні визначається керівництвом економічного суб'єкта. Головне правило побудови системи такого контролю полягає в балансуванні ризику та прибутковості підприємства. Отже, завдання знаходження компромісу між ризиком та прибутковістю полягає в тому, що отримання будь-якого доходу в бізнесі найчастіше пов'язане з ризиком, причому зв'язок між цими двома взаємозалежними характеристиками прямо пропорційний: чим вище необхідна чи очікувана прибутковість, тобто віддача на вкладений капітал, тим вищий і рівень ризику, пов'язаного з можливим неотриманням цієї прибутковості; відповідно, протилежне значення – також має взаємозалежність.

Таким чином, завданнями визначення рівня економічної безпеки електроенергетичного підприємства є: забезпечення економічної безпеки на основі її сталого контролю у довгостроковій перспективі.

2.4.2. Концептуальні підходи до визначення рівня економічної безпеки електроенергетичного підприємства

Формування концептуальних положень оцінки рівня економічної безпеки підприємства з метою пошуку інструментарію для забезпечення сталого розвитку підприємства у довгостроковому періоді має ґрунтуватися на наступних принципах:

1. Принцип узгодженості стратегії безпечного сталого розвитку з усіма існуючими для підприємства стратегіями (корпоративної, конкурентної, функціональної, оперативної). Цей принцип визначає ступінь узгодженості покрокової реалізації загальною стратегією та стратегією безпечного розвитку.

2. Принцип взаємодії безпечного розвитку підприємства з прогнозованими змінами зовнішнього середовища – ґрунтується на відповідності стратегії розвитку підприємства прогнозованим змінам макро- та мікро-економічних показників для мінімізації загроз та реалізації потенційних генерованих зовнішнім середовищем.

3. Принцип взаємодії безпечного плану розвитку підприємства із його внутрішніми можливостями. Цей принцип визначає потенціал формування внутрішніх фінансових ресурсів, відповідність розвитку кваліфікації управлінського персоналу та іншими параметрами.

4. Принцип реальності та практичної реалізованості плану розвитку визначає можливості підприємства у реалізації інвестиційних проектів, у формуванні необхідного обсягу ресурсів з усіх джерел та у всіх формах (власні, позикові, залучені, у тому числі бюджетні асигнування); орга-

нізаційні та технічні можливості успішної реалізації обраного напрямку розвитку.

5. Принцип визначення прийняттого рівня ризику, що пов'язаний з реалізацією плану розвитку. На основі цього принципу визначається допустимість рівня ризиків для діяльності даного підприємства з погляду можливого розміру втрат та генерування загрози економічній безпеці електроенергетичного підприємства.

6. Принцип комерційної та економічної ефективності реалізації плану розвитку. Він виявляє відповідність цільовим стратегічним установкам, діловій репутації підприємства, рівню керованості діяльністю його структурних підрозділів.

В процесі визначення рівня економічної безпеки електроенергетичного підприємства варто застосовувати матрицю фінансових стратегій, побудовану на основі моделі сталого зростання та внутрішнього темпу зростання підприємства. Але варто зазначити, що дана матриця, не може бути застосована для збиткових електроенергетичних підприємств, оскільки фінансовий менеджер не спроможний розрахувати базові показники моделі. З іншого боку, дана модель не враховує ризики підвищення власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел, і навіть передбачає умови відсутності дефіциту (надлишку) коштів.

Матриця базується на розрахунку показника економічної доданої вартості (EVA), а також коефіцієнтів стійкого та внутрішнього зростання, визначення величини яких ґрунтується на значеннях показників RONA, ROE, WACC. Тим самим матриця враховує внутрішні можливості підприємства (рис. 1).

<ul style="list-style-type: none"> - використовувати надлишок грошових коштів для прискореного росту; - реалізація нових проектів; - покупка діючих підприємств; - спрямувати надлишок коштів на виплату власникам та акціонерам 	Створення вартості EVA>0	<ul style="list-style-type: none"> - скоротити дивіденди та інші утримання із прибутку. - залучити додатковий капітал: - емісія акцій, отримання позик. - знизити темп зростання.
Надлишок грошових коштів $g_{SAL} < SGR$	Достатня кількість грошових коштів $g_{SAL} = SGR$	Дефіцит грошових коштів $g_{SAL} > SGR$
<ul style="list-style-type: none"> - розподілити частину коштів, інші направити на підвищення рентабельності. - переглянути структуру капіталу, зробити дії щодо зниження його вартості. - якщо вжиті заходи не дають ефекту, вийти з бізнесу 	Руйнування вартості EVA<0	<ul style="list-style-type: none"> - змінити стратегію, провести реструктуризацію бізнесу. - здійснити реінжиніринг всіх бізнес-процесів. - якщо вжиті заходи не дають ефекту, вийти з бізнесу

Рис. 1. Матриця визначення внутрішніх можливостей електроенергетичного підприємства

Джерело: розроблено авторами

Для визначення руху підприємства по даній матриці і відповідно визначення рівня економічної безпеки необхідним є встановлення значення наступних показників:

коефіцієнт внутрішнього росту:

$$g_{SAL} = \frac{RONA * RR}{1 - (RONA * RR)} \quad (2)$$

де RONA – рентабельність чистих активів;
RR – коефіцієнт реінвестування прибутку.
коефіцієнт сталого (збалансованого) зростання:

$$SGR = \frac{ROE * RR}{1 - (ROE * RR)} \quad (3)$$

де ROE – рентабельність власного капіталу
економічна додана вартість:

$$EVA_t = NOPAT_t - WACC * IC_{t-1} \quad (4)$$

де NOPAT_t – чистий операційний прибуток після сплати податків за період t;

IC_{t-1} – інвестиційний капітал (чисті інвестиції або чисті активи) на початок періоду;

WACC – середньозважена вартість капіталу.

Потім визначаються основні характеристики безпеки підприємства: створення/руйнування вартості та надлишок/дефіцит коштів підприємства та вибирається квадрат з оцінкою стану підприємства та можливими шляхами його подальшого розвитку. В результаті дослідження встановлено, що використовуючи таку комбінацію показників на даній матриці, можна визначити причини відсутності зростання підприємства та знайти резерви для його розвитку, що безпосередньо впливає на забезпечення його економічної безпеки.

Подальшими кроками в рамках запропонованого системно-функціонального підходу нами було запропоновано проведення моніторингу та прогнозування факторів, що визначають загрози економічній безпеці, а також розробка порогових значень кількісних та якісних параметрів економічного стану електроенергетичного підприємства. Найбільш ймовірними загрозами економічній безпеці є:

1. Посилення паливно-сировинної орієнтації економіки.
2. Низька конкурентоспроможність більшості вітчизняних компаній.
3. Скорочення виробництва, у обробній промисловості.
4. Об'єктивно існуючі відмінності в рівні соціально-економічного розвитку галузей.

Основними причинами виникнення цих загроз є нестійкість фінансового стану електроенергетичних підприємств, несприятливий інвестиційний клімат, збереження інфляції тощо.

Важливо в якості показників вибирати тільки ті, які відображають загрози економічній безпеці такому підприємству та мають чутливість та здатність попереджати про можливу небезпеку [9].

Економічна безпека електроенергетичного підприємства має складну структуру, у якій виділяється низка важливих чинників. По-перше,

економічна незалежність, що полягає у необхідності виходу на вищий рівень ефективної та якісної продукції, створюючи конкуренцію серед існуючих компаній. По-друге, стійкість економіки електроенергетичного підприємства, тобто здатність зберегти і відновити свій економічний стан, а також перейти в новий, вигідніший стан після дії низки факторів, що вивели його з цього стану. По-третє, здатність економічної системи в умовах економічної безпеки до саморозвитку та прогресу, до формування сприятливих умов для інвестицій та інновацій, модернізації виробництва, збільшення продуктивності праці тощо.

Крім зовнішніх економічних факторів, що дестабілізують, таких як кардинальні зміни політичної ситуації в країні і за її межами, є і внутрішні загрози економічній безпеці. Насамперед вони пов'язані з господарською діяльністю підприємства, його персоналом. Однією з основних загроз будь-якого електроенергетичного підприємства є недотримання режиму збереження конфіденційної інформації. А також недоліки у виробництві, порушення технологій, усіяні конфліктні ситуації з конкурентами, суттєві недогляди у плануванні, пов'язані, перш за все, з вибором мети, невірною оцінкою можливостей підприємства. Ще одна істотна загроза - це дії з боку персоналу, що працює на підприємстві.

Завдання економічної безпеки електроенергетичного підприємства можна розділити на кілька видів: захист, прогнозування та стратегічну діяльність.

До завдань захисту такого підприємства відносяться: захист прав, інтересів підприємства з виробництвами та його співробітників; недопущення розкрадання комерційної інформації шляхом проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів; запобігання вербуванню співробітників, допущених до комерційної таємниці, сторонніми організаціями; забезпечення безпеки відомостей, що становлять комерційну таємницю.

До завдань прогнозування електроенергетичного підприємства відносяться: простеження розвитку економічної обстановки, а також збирання та аналіз цих даних; вивчення клієнтів та партнерів підприємства з мережевими сполученими виробництвами; пошук інформації для розробки максимально ефективних управлінських рішень з питань стратегії економічної діяльності підприємства із виробництвами; формування серед партнерів та населення позитивної думки про підприємство, що сприяє вирішенню управлінських питань.

До завдань стратегічної діяльності відносяться: збір даних про конкурентів; спроби проникнення до структур конкурентних організацій з метою виявлення стратегії та тактики їх економічної діяльності.

Також у сучасних реаліях набуває великої популярності захист інтересів від протиправної діяльності корумпованих представників, контролюючих органів, таких як правоохоронні органи, представники владних структур, які лобіюють свої інтереси. Даний напрямок можна виділити як окреме завдання економічної безпеки електроенергетичного підприємства.

Виходячи з перерахованих вище завдань будується специфіка ведення бізнесу, а також його економічна безпека. Необхідно звернути увагу, що економічна безпека кожного суб'єкта електроенергетичної галузі індивідуальна.

Таким чином, оцінка ефективності має стати основою для глобального рішення, повинна бути основою для розробки способів протидії конкретним загрозам на належному рівні, тобто конкретні показники повинні дозволяти не лише встановити рівень безпеки, а й вибрати пріоритетні напрямки протидії загрозам.

У результаті методичку побудови ефективної системи забезпечення економічної безпеки електроенергетичного підприємства інтегровані такі блоки (табл. 2): організаційна структура; нормативно-правова база; пріоритетні напрями забезпечення економічної безпеки; внутрішні та зовнішні загрози в галузі економіки; система прогнозу; інструментарій оцінки ступеня безпеки; комплекс організаційних, правових та економічних заходів відповідно до запобігання загрозам, забезпечення економічної безпеки енергетичного підприємства.

Відповідно до обраної моделі розвитку електроенергетичного підприємства визначено, що політика у сфері підвищення рівня економічної безпеки має бути спрямована на приріст капіталу, зростання заробітної плати та поліпшення фінансових показників.

Висновки

Аналіз наукових результатів у галузі моделювання економічної безпеки електроенергетичного підприємства дозволяє зробити висновок, що запропоновані в даний час різними вченими варіанти далекі від остаточного вирішення та не дають комплексного підходу подолання проблеми. Кожен із розглянутих у цьому дослідженні методів має переваги і недоліки, прояв яких у тому чи іншій мірою залежить від наявного в аналітика програмного забезпечення точності статистичних даних, оперативності їх надходження та інших чинників.

Крім того, відсутність єдиної методички моделювання позначається як оцінка стану економічної безпеки електроенергетичного підприємства і створює ситуацію, в якій важко перевірити моделі, що застосовуються, на адекватність, отже, рекомендації, отримані на підставі подібних модельних розрахунків, можуть мати суб'єктивний характер, що, у свою чергу, призводить до неоднозначності у прогнозуванні соціально-економічних ситуацій та помилок у прийнятих управлінських рішеннях. Побудова та аналіз ефективної моделі дозволять реалістично оцінити рівень економічної безпеки електроенергетичного підприємства, визначити причини його нестійкого функціонування, сформулювати основні напрями боротьби з ними, а також удосконалити процес управління суб'єктом господарювання енергетичної галузі України.

В методику побудови ефективної системи забезпечення економічної безпеки, адаптовану до специфіки проблеми, включено три основні блоки: виробнича складова, фінансова складова та інвестиційна складова

Таблиця 2

Основні індикатори визначення економічної безпеки енергетичного підприємства за системно-функціональним підходом

Внутрішні індикатори		
Індикатори виробництва	Індикатори фінансів	Індикатори інновацій та інвестицій
Індекс промислового виробництва, у відсотках до попереднього року; Середньорічний темп зростання продуктивності праці, % Індекс зміни фондозброєності, % Індекс зміни фондівіддачі	Сальдований фінансовий результат (прибуток - збиток), грн.; Рентабельність проданих товарів (робіт, послуг), % Рентабельність активів, % Коефіцієнт поточної ліквідності	Частка інвестицій, спрямованих на реконструкцію та модернізацію, у загальному обсязі інвестицій в основний капітал; Частка інвестицій у машини, обладнання, транспортні засоби у загальному обсязі інвестицій в основний капітал, спрямованих на реконструкцію та модернізацію; Індекс фізичного обсягу інвестицій в основний капітал, спрямованих на реконструкцію та модернізацію; Індекс фізичного обсягу інвестицій у машини, обладнання, транспортні засоби, що здійснюються при реконструкції та модернізації
Зовнішні індикатори		
Технологічні індикатори	Економіко-правові індикатори	Соціально-демографічні індикатори
1) Науково-технічні - число організацій, що виконували наукові дослідження та розробки, за секторами діяльності; Внутрішні витрати на наукові дослідження та розробки 2) Енергетичні - виробництво та споживання електроенергії (гігаватт-година (мільйон кіловатт-годин), значення показника за рік) 3) Інфраструктурні-протяжність ліній сполучення (на кінець року) (тисяча кілометрів); 4) Екологічні - утворення відходів виробництва та споживання (мільйонів тонн); Використання та знешкодження відходів виробництва та споживання, (мільйонів тонн)	1) Зовнішньоекономічні - заборгованість підприємств за отриманими послугами електропостачання (грн.); 2) Кредитна політика: Відомості про обсяги кредитування юридичних осіб-резидентів та індивідуальних підприємців у гривні за видами економічної діяльності та окремими напрямками використання коштів; 3) Правопорядок: Число зареєстрованих порушень щодо фактів крадіжки електроенергії, од.; Вартісний еквівалент скоєних порушень щодо крадіжки електроенергії, грн.	1) Демографічні: Чисельність робочої сили суб'єктам країни, у середньому протягом року 2) Рівень життя: Динаміка доходів в середньому на душу населення; Середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата працівників організацій; 3) Ринок праці Рівень зайнятості населення, у середньому протягом року; Рівень безробіття населення, у середньому протягом року

Джерело: розроблено авторами

економічної безпеки енергетичного підприємства. Дані індикатори є внутрішніми загрозами сполучених виробництв і залежить переважно від діяльності економічних суб'єктів. На економічну безпеку електроенергетичного підприємства також впливають і зовнішні загрози. У рамках дослідження нами виділено десять основних загроз, які об'єднані у три блоки: технологічні загрози: науково-технічні, енергетичні, інфраструктурні, екологічні; економіко-правові небезпеки: зовнішньоекономічні, кредитна політика, правопорядок; соціально-демографічні небезпеки: демографічні, рівень життя, ринок праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Koshelok, G. V. & Malikova, I. P. (2021). Metodichni pidhodu do otsinku ekonomichnoi bezpeku pidpruiemstva [Methodical approaches to assessing the economic security of an enterprise]. *Ekonomika I upravlinnia pidpruiemstvom – Economics and enterprise management*, 5 (32), 62-69. [In Ukrainian].
2. Denysenko, M.P. (2017). Zarubignui dosvid reguliuvannia ekonomichnoi bazpeku [Foreign experience in regulating economic security]. *Investitsii: praktuka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 6, 15-19. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2017/5.pdf [In Ukrainian].
3. Pylypenko, N.M. (2017). Rozvuyok metodichnuh pidpodiv do otsinku ekonomichnoi bezpeku pidpruiemstva [Development of methodological approaches to the assessment of economic security of the enterprise]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5953> [In Ukrainian].
4. Frolova, L.V. (2016). Metodichni pidhodu do otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeku pidpruiemstva [Methodical approaches to the assessment of economic security of the enterprise]. *Aktualni problem ekonomiku – Actual problems of the economy*, 3 (177), 199–209. [In Ukrainian].
5. Liezina, A., Lavruk, A., Matviienko, N., Ivanets, I., Tseluiko O. & Kuchai, O. (2023). Impact of econometric modeling and perspectives of economic security of the cross-industry complex. *Acta Innovations*, 47, 73-83.
6. Dovbnia, S. B. & Gichova, N. Yu. (2008). Diagnostuka ekonomichnoi bezpeku pidpruiemstva iak instrument vuznachennia napriamiv iogo ekonomichnogo rozvutku [Diagnostics of the economic security of the enterprise as a tool for determining the directions of its innovative development]. *Ekonomichnui visnuk NGU – Economic Bulletin of NSU*, 3, 36-42. [In Ukrainian].
7. Kolisnichenko, P. T. (2017). Naukovo-metodichni pidhodu do otsinku rivnnia ekonomichnoi bezpeku pidpruiemstva [Scientific and methodical approaches to the assessment of the level of economic security of the enterprise]. *Ekonomichni nauky - Economics*, 16, 38-44. [In Ukrainian].
8. Andriushchenko, K., Liezina, A., Lavruk, V., Sliusareva, L. & Rudevskia, V. (2022). Economic analysis of artificially roughened solar air heater with v-shaped ribs. *Acta Innovations*, 45, 18-30.
9. Tkachenko, N.P. & Grechko, A.V. (2022). Uzagalnennia metodichnuh pidgodiv otsinyvannia ekonomichnoi bezpeku promuslovuh pidpruiemstv [Generalization of set-based approaches to assessing the economic security of industrial enterprises]. *Ekonomichnui visnuk natsionalnogo tehničnogo yviersutety Ukrainu “Kyivskui politehničnui instytut” – Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, 22, 79-82. [In Ukrainian].